

Maatschappelijk Verantwoord Inkopen geeft Energie!
Update MVI actieplan provincie Noord-Brabant
april 2023

1. Inleiding

Algemene vergroeningsdoelstelling

In het bestuursakkoord 2020-2023 'Samen, Slagvaardig en Slim: Ons Brabant' is onze vergroeningsdoelstelling als volgt verwoord: "Wij zijn een betrouwbare partner bij de uitvoering van het Klimaatakkoord, onder voorwaarde van haalbaarheid, betaalbaarheid en draagvlak. Het klimaat verandert. We zorgen ervoor dat de gevolgen daarvan voor de korte en lange termijn in onze aanbestedingen meegewogen worden. Daarbij maken we altijd de afweging of eisen en gunningscriteria op het gebied van duurzaamheid effectief zijn.

We bouwen voort op wat goed is. De afgelopen jaren is bestuurlijk veel in gang gezet waar Brabant de vruchten van plukt. Tegelijkertijd vragen toekomstige opgaven om een eigen benadering. We maken scherpe afwegingen: wat goed is blijft, waar bijgestuurd moet worden doen we dat gaandeweg".¹

Maatschappelijk verantwoord inkopen is een van de manieren om onze vergroeningsdoelstelling te realiseren.

Waarom Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI)?

Jaarlijks koopt de provincie Noord-Brabant voor ruim 300 miljoen euro in. Dat betekent dat we als opdrachtgever een stevige positie hebben om wenselijke maatschappelijke veranderingen teweeg te brengen. Deze inkoopkracht zetten we in op het terrein van CO₂-uitstoot, milieu-impact en grondstoffengebruik, om een inclusieve arbeidsmarkt te realiseren en om misstanden voor mens en milieu aan te pakken in internationale ketens.

Maatschappelijk Verantwoord inkopen (MVI) is een onderdeel van het inkoopbeleid van de provincie Noord-Brabant. Het betekent dat er bij de inkoop van leveringen, diensten en werken in alle fasen van het inkoopproces rekening wordt gehouden met de sociale, ecologische en economische dimensies van duurzaamheid onder de voorwaarde van haalbaarheid en betaalbaarheid. We willen dat wat we inkopen, een neutraal of zelfs positief effect heeft op het klimaat, mogelijkheden schept om te participeren in de maatschappij voor mensen die daarbij hulp nodig hebben, en maatschappelijke en technologische innovatie stimuleert.

Een nieuw manifest: update van het actieplan

Eind december 2017 trad de provincie Noord-Brabant toe tot het landelijk manifest MVI en stelden we een actieplan op met als titel "Maatschappelijk Verantwoord Inkopen geeft energie". Na de positieve ervaringen met MVI hebben we besloten om toe te treden tot het nieuwe landelijke manifest 2022-2025. In dit nieuwe manifest zijn voor een deel andere thema's benoemd en zijn nieuwe ambitieniveaus gedefinieerd.

In het voorliggende document geven we een update van ons actieplan MVI waarbij de thema's en bijhorende ambitieniveaus uit het nieuwe manifest worden benoemd. Ook benoemen we een aantal zaken die we hebben bereikt in de vorige periode, ingedeeld op inkoopcategorieën. Deze update geldt in principe voor de periode van het manifest. Dat wil zeggen tot eind 2025, tenzij een volgend college van GS besluit om tussentijds een geheel nieuw actieplan op te stellen.

Net als het actieplan MVI maakt deze update onderdeel uit van het inkoopbeleid van de provincie Noord-Brabant.

2. Thema's en ambities

De thema's (maatschappelijke doelen) uit het Nationaal Plan MVI zijn hieronder weergegeven. Tussen haakjes staan de corresponderende Social Development Goals (SDG's).

Klimaat: het tegengaan van klimaatverandering, vooral door afname van de CO₂-uitstoot (SDG 12 en 13 en mogelijk aan SDG's 7 en 9);

Circulair: het helpen opbouwen van een circulaire economie (SDG's 2, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 14 en 15);

Milieu (inclusief biodiversiteit): het tegengaan van milieuverontreiniging, mede ter bescherming van de biodiversiteit (SDG 12, 14 en 15 en mogelijk SDG's 2, 6 en 11);

Social Return: het bieden van eerlijke kansen aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in lijn met het streven naar een diverse en inclusieve samenleving (SDG's 8, 10 en 12 en mogelijk SDG's 1 en 4);

Internationale Sociale Voorwaarden (Ketenverantwoordelijkheid): het stimuleren van ketenverantwoordelijkheid van bedrijven. Dat betekent het voorkomen of aanpakken van misstanden op het gebied van arbeidsomstandigheden, mensenrechten en milieu conform de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen (SDG 8 en 12 en mogelijk SDG's 1 en 2);

Diversiteit en inclusie: het stimuleren van een diverse en inclusieve samenleving en bedrijfsleven waarin iedereen wordt behandeld en beoordeeld op wat ze kunnen en niet op wie ze zijn, van wie ze houden, waar ze vandaan komen of wat ze geloven (SDG 10 en 12 en mogelijk SDG's 4, 5, 8 en 11).

Ambitieniveau mvi criteria

In het manifest zijn vijf ambitieniveaus bepaald. Deze zijn beschreven in onderstaande figuur.

In de volgende hoofdstukken geven we per thema aan wat de stand van zaken is ten opzichte van ons actieplan en stellen we het ambitieniveau vast dat past bij onze organisatie.

3. Klimaatbewust inkopen

Inkopen met een neutraal of zelfs positief effect op het klimaat, waarbij de focus ligt op CO₂-reductie, duurzame energie en biodiversiteit.

Voor de provincie zijn haalbaarheid, betaalbaarheid en draagvlak cruciale begrippen in de energietransitie. We gaan voor haalbare projecten die duurzame energie niet te duur maken. We staan in feite pas aan het begin van deze verandering. We streven naar een energietransitie waarin we beslist doch weloverwogen, stapsgewijs, financieel verantwoord, en met name aan de hand van technische vooruitgang en innovatie onze doelen bereiken. De doelen staan benoemd in figuur 1. Ook op het gebied van inkopen bekijken we hoe we met onze inkopen klimaatbewust kunnen handelen en hoe we de markt hierin kunnen stimuleren op een haalbaar en betaalbaar niveau.

Figuur 1 – Provinciale ambities duurzame energie en CO₂-reductie (uit: Energieagenda 2019-2030)

	Verduurzamen	Vergroenen ⁴
2030	50% van de energie is opgewekt uit duurzame bronnen	50% reductie van de CO ₂ -uitstoot ten opzichte van de uitstoot in 1990
2050	100% van de energie is opgewekt uit duurzame bronnen, grotendeels afkomstig uit Noord-Brabant	90% reductie van de CO ₂ -uitstoot ten opzichte van de uitstoot in 1990

Om onze organisatie verder te verduurzamen treffen we in 2022 de voorbereidingen om te worden gecertificeerd op trede 3 van de CO₂-prestatieladder.

Infrastructuur

Voor de derde keer op rij zijn we door Bouwend Nederland verkozen tot meest duurzame publieke opdrachtgever. Dit is mede het gevolg van onze actieve deelname in buyer groups en het actief sturen op emissie reductie en het gebruik van duurzame materialen.

Voorbeelden van concrete doelen en resultaten zijn:

- Reductie van 50% CO₂-emissies in 2030 en 90% in 2050 (referentiejaar 1990);
- Primaire inzet is dat in 2030 bij aanleg, beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur netto geen CO₂ wordt uitgestoten door ketenpartners. Daar waar we dit niet in het eigen werk kunnen bereiken compenseren we de uitstoot elders;
- Vanaf 2019 gunnen we infrastructurele projecten o.a. op CO₂ footprint en het stimuleren van duurzame innovaties. Deze aanpak is vastgelegd in het "Uitvoeringskader Innovaties en Duurzaamheid in Infrastructurele Projecten (IDI)". Hierdoor is de gemiddelde CO₂-reductie van projecten tussen 2019 en 2021 40% voor wat betreft de aanleg. Voor beheer en onderhoud wordt de reductie nog inzichtelijk gemaakt.
- In de periode 1990 t/m 2019 is de uitstoot van het dagelijks beheer en onderhoud gereduceerd van 1254 ton CO₂ per jaar tot 800 ton (36% reductie). Dit wordt onder meer bereikt door zuinigere voer- en werktuigen en de recycling van staal (geleiderail).

Ambitieniveau

De ambities en resultaten verschillen per inkoopcategorie. Over het geheel zetten we in op tenminste ambitieniveau 4 'borging' uit het manifest. Om dit te bereiken wordt een extra impuls gegeven in de vorm van een project. In dit project zal sterk worden ingezet op het bewust maken van opdrachtgevers van de mogelijkheden. Het beoogde resultaat is dat bij iedere -substantiële- inkoop optimaal gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheden om bij te dragen aan de klimaatdoelstellingen.

Voor infrastructurele werken ligt de ambitie hoger (4 of 5).

4. Circulair inkopen

We streven in Brabant naar een economie die in 2050 verregaand circulair is. Dit in aansluiting op het Rijksbrede programma Nederland Circulair 2050. Hierbij is behoud van natuurlijk kapitaal een belangrijk uitgangspunt.

Grondstoffen worden efficiënt ingezet en hergebruikt, zonder afval en schadelijke emissies naar het milieu. Kringlopen worden zo dichtbij als mogelijk en zo ver weg als nodig gesloten. Voor zover er nieuwe grondstoffen nodig zijn, worden deze op duurzame wijze gewonnen. Zo voorkomen we verdere aantasting van de sociale en fysieke leefomgeving en gezondheid. Producten en materialen worden zo ontworpen dat ze minder materialen gebruiken en dat de gebruikte materialen hoogwaardig kunnen worden hergebruikt. Sommige producten zijn vervangen door diensten. Afvalstoffen bestaan niet meer, want afgedankte materialen vormen grondstoffen voor nieuwe producten. De wegwerpeconomie is verleden tijd. Op weg naar verregaand circulair in 2050 streven wij samen met onze leveranciers naar 50% vermindering van het primaire grondstoffengebruik in 2030 in Brabant. Dit gaat zowel om mineralen, fossiele grondstoffen als metalen. Hiermee volgen we de ambities van de Rijksoverheid.

Op inkoopgebied passen we zo veel mogelijk de ladder van circulariteit toe en blijven we zoeken naar oplossingen die hoger op deze ladder staan.

Product slimmer gebruiken en maken	R0 Refuse	Product overbodig maken door van z'n functie af te zien, of die met een radicaal ander product te leveren
	R1 Rethink	Productgebruik intensiveren (bijvoorbeeld door producten te delen, of multifunctionele producten)
	R2 Reduce	Product efficiënter fabriceren door minder grondstoffen en materialen in het product, of in het gebruik ervan
Levensduur verlengen van product en onderdelen	R3 Re-use	Hergebruik van afgedankt, nog goed product in dezelfde functie door een andere gebruiker
	R4 Repair	Reparatie en onderhoud van kapot product voor gebruik in zijn oude functie
	R5 Refurbish	Opknappen of moderniseren van oud product
	R6 Remanufacture	Onderdelen van afgedankt product gebruiken in nieuw product met dezelfde functie
	R7 Repurpose	Afgedankt product of onderdelen daarvan gebruiken in nieuw product met andere functie
Nuttig toepassen van materialen	R8 Recycle	Materialen verwerken tot dezelfde (hoogwaardige) of mindere (laagwaardige) kwaliteit
	R9 Recover	Verbranden van materialen met energierterugwinning

Bron: ELI 2013; bewerking PBL

Biobased inkopen beschouwen we als onderdeel van circulair. Om de inkoop van biobased producten te stimuleren hebben we bijgedragen aan de [nationale inkoopdatabase biobased producten](#), waarop een overzicht te vinden is van beschikbare producten.

Infrastructuur

We hanteren de volgende doelstellingen:

- In 2030 50% circulair en in 2050 100%;
- In de toekomst is 50% van het asfalt van hergebruikt materiaal;
- De wegbeheerders werken in 2030 zoveel mogelijk klimaatneutraal en circulair.

Ambitieniveau

We zetten in op tenminste ambitieniveau 3 'verbreding' uit het manifest.

5. Milieubewust inkopen

Uitgangspunt voor ons Beleidskader Milieu is dat wij in 2050 een goede leefomgevingskwaliteit hebben doordat wij op alle aspecten *béter* presteren dan wettelijk als minimumniveau is bepaald. In het Beleidskader Milieu focussen we daarbij op een schoon, gezond en veilig milieu, voor nu en in de toekomst.

Onze insteek is dat alles wat we doen, duurzaam is en bijdraagt aan de Brede Welvaart van alle Brabanders. Hierbij realiseren we ons dat het niet altijd eenvoudig is om de juiste balans tussen én binnen planet, people en profit te vinden. Voorkomen is beter dan genezen. Voorzorg speelt een belangrijk rol. Een aanpak bij de bron is dan ook het meest efficiënt, maar niet altijd mogelijk of wenselijk.

Vanuit het Beleidskader Milieu leggen we de focus op de ecologische (meer specifiek: abiotische) kant van duurzame ontwikkeling, zonder daarbij de samenhang met de andere aspecten uit het oog te verliezen. Als provincie willen wij op dit gebied een voorbeeldrol vervullen, zowel ten aanzien van onze eigen bedrijfsvoering als integratie van milieu in alle beleidsterreinen. We willen onze voorbeeldfunctie, ons instrumentarium en onze wettelijke taken benutten om duurzaamheid in de gehele provincie een impuls te geven.

Met "De Duurzame Organisatie" nemen wij onze eigen verantwoordelijkheid en zetten in op het verlagen van de negatieve impact van de eigen bedrijfsvoering. Niet alleen geven wij daarmee een goed voorbeeld, maar treden wij ook op als "launching customer" om nieuwe ontwikkelingen de kans te geven door te groeien. Daarbij schenken wij ook aandacht aan de eigen inkoop, aanbestedingen en subsidieregelingen.

Catering

Bij de inkoop van de bedrijfscatering is stevig ingezet op gezondheid en duurzaamheid. Dit heeft o.a. zijn weerslag in de verpakkingsmaterialen. Alle disposables zijn biologisch afbreekbaar en samengestelde verpakkingsmaterialen worden ontmoedigd. Minimaal 65% van het inkoopvolume heeft een duurzaamheidskenmerk en het streven is om dit in 2023 naar boven de 70% te verhogen. De grondstoffen zijn zo veel als mogelijk seizoensgebonden en afkomstig uit de regio.

In januari 2023 ondertekenden we een intentieverklaring waarmee het aandeel biologisch en lokaal geproduceerd voedsel in de bedrijfscatering in Noord-Brabant moet worden bevorderd.

We streven er hierbij naar dat binnen 3 jaar minimaal 50% van de bedrijfscatering biologisch gecertificeerd en/of lokaal geproduceerd is, waarvan tenminste 30% gecertificeerd biologisch.¹

¹ Minimaal 50% van het voedselaanbod in inkoopwaarde.

In 2022 is de overgang gemaakt naar een meer plantaardig gecentreerd dieet. Daarbij bestaat de samenstelling van gerechten voor 70% uit groenten en voor 30% uit vlees.

Om voedselverspilling tegen te gaan omarmt onze cateraar het 'ugly food-initiatief'. Ugly food is groente en fruit dat afgekeurd wordt omdat het geen perfecte vorm, kleur of formaat heeft. De groenten en fruit die de leverancier onder 'ugly food' schaaft verwerkt de cateraar in de menu's en banqueting-arrangementen. Ook is het mogelijk een zgn. "doggybag" te krijgen.

Afvalverwerking

In het provinciehuis wordt sinds 2008 het afval op de werkplek gescheiden, waarbij een duidelijk neerwaartse trend in afvalproductie zichtbaar is. Een belangrijk deel hiervan wordt veroorzaakt door verdergaande automatisering en digitalisering binnen het provinciehuis. Inmiddels wordt meer dan 85% van het afval gerecycled.

De provincie werkt sinds begin 2020 met EcoSmart, onderdeel van Renewi, om het provinciehuis afval-arm te maken. Het streven is de hoeveelheid (rest-)afval de komende 4 jaar onder de 5% te krijgen. In 2019 is het percentage restafval gedaald tot 13,8%. Hiermee heeft de Provincie Noord-Brabant een van de best presterende kantoorgebouwen in Nederland.

Gebouw

Er loopt momenteel een aanbesteding om de laagbouw van het provinciehuis te verduurzamen; (gasloos maken en A++ label, waar mogelijk hoogwaardig hergebruik van bestaande installatie onderdelen)

Daarna wordt de installatie van het hoofdgebouw vervangen; de uitgangspunten voor de aanbesteding zijn: gasverbruik halveren, en waar mogelijk hoogwaardig hergebruik van installatieonderdelen.

Infra

Binnen de projecten grijpen we kansen om de biodiversiteit te versterken. Dit doen we door bijvoorbeeld de berm in te zaaien met een biodivers, inheems plantenmengsel. Of bij de herplant van bomen te kiezen voor een grotere variatie in boomsoorten.

Verder hebben we aandacht voor de vermindering van de milieueffecten van grondstoffen en op het vermijden van schadelijke chemicaliën bij onderhoud. In het bijzonder willen we waar mogelijk het (indirect) gebruik van Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) vermijden.

Ambitieniveau

We zetten in op tenminste ambitieniveau 4 'borging' uit het manifest.

6. Social return en sociaal ondernemerschap

Social Return betekent letterlijk: "iets teruggeven aan de samenleving" en is net als duurzaam inkopen onderdeel van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Social Return beoogt dat een investering ook concrete sociale winst (return) oplevert, naast het "gewone" rendement. In de inkooppraktijk betekent dit dat de provincie van haar opdrachtnemers of leveranciers eist dat een deel van de opdrachtwaarde wordt geïnvesteerd in het creëren van extra werk(-ervarings)plekken, bijvoorbeeld door een deel van de opdracht uit te laten voeren door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Sinds de invoering van de participatiewet per 1 januari 2015, is Social Return een goed instrument om aan de doelen van dit beleid te werken. Social Return is het maken van afspraken in aanbestedingstrajecten, zodat opdrachtnemers van de Provincie Brabant een bijdrage leveren om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt kansen te bieden door liefst arbeidsplaatsen aan te bieden. Maar ook werkervaringsplaatsen, werkleertrajecten en (deel)opdrachten bij sociaal ondernemers helpen o.a. werkzoekenden om de afstand tot de arbeidsmarkt te overbruggen of te verkleinen.

Al verschillende jaren wordt social return in meer of mindere mate toegepast bij aanbestedingen van de provincie. De provincie Noord-Brabant werkt in de arbeidsregio Noordoost samen op het gebied van social return. Omdat opdrachtnemers veelal werken voor meerdere overheden is een eenduidige aanpak gewenst, zodat opdrachtnemers beter kunnen inspelen op de verschillende aanbestedingen binnen de regio. Deze eenduidige aanpak is vertaald in de beleids- en uitvoeringsregels social return die elke 2 jaar afgestemd worden op de situatie van de Brabantse arbeidsmarkt. De provincie Noord-Brabant past social return toe conform deze beleids- en uitvoeringsregels.

Inkoopcontracten lopen meerdere jaren waardoor de social return verplichting over meerdere jaren wordt gerealiseerd. Vanaf de invoering in 2015 tot op heden, medio 2022, is er € 7.538.624 aan social return verplichtingen opgelegd en is inmiddels € 6.607.711 gerealiseerd. Hiermee zijn 154 mensen aan werk en werkervaring geholpen en is er ter waarde van € 2.385.287 aan werk gerealiseerd d.m.v. opdrachten aan sociale werkbedrijven en sociale ondernemers.

Ambitieniveau

We zetten in op tenminste ambitieniveau 4 'borging' uit het manifest.

7. Nieuwe thema's: Internationale voorwaarden en Diversiteit en inclusie

In het manifest zijn 2 nieuwe thema's benoemd. Maatschappelijk belangrijke thema's waarvan nog in grote mate moet worden uitgezocht of en hoe inkoop kan worden ingezet als instrument om bij te dragen aan de doelstellingen.

Op het gebied van internationale voorwaarden verwachten we als organisatie op dit moment slechts beperkte invloed te hebben. Productieketens zijn vaak lastig te doorgronden en als relatief kleine afnemer in de wereldmarkt lijken de mogelijkheden voor beïnvloeding voor onze organisatie gering. We volgen de ontwikkelingen en bezien in hoeverre keurmerken effectief ingezet kunnen worden. Op dit thema hanteren we ambitieniveau 1 'afweging'.

Op inkoopgebied zijn diversiteit en inclusie voor een belangrijkdeel nog onontgonnen terrein voor onze organisatie. Wel is bijvoorbeeld ons kantoor toegankelijk voor iedereen. Zowel voor lichamelijk beperkte bezoekers/ collega's als voor visueel beperkte bezoekers/ collega's zijn maatregelen genomen om toegang te verstrekken. Zo zijn alle verdiepingen per lift bereikbaar en zijn liften en liftdeuren voorzien van braille labels.

Hier streven we ambitieniveau 2 (pilots) na.

8. Borging in de organisatie

Om te borgen dat MVI wordt toegepast bij de verlening van opdrachten werken we met een zgn. 'MVI denktank'. Bij de voorbereiding van opdrachten van leveringen en diensten wordt in de MVI-denktank door diverse beleidsadviseurs met de projectleider geïnterviewd welke kansen er liggen binnen de verschillende MVI thema's.

De MVI-denktank adviseert hoe in de betreffende aanbesteding invulling te geven aan MVI. Een afwijking van het advies van de MVI-denktank wordt behandeld als een afwijking van het inkoopbeleid. De inkoper geeft aan de denktank een terugkoppeling van uitgevoerde aanbestedingen, zodat de MVI denktank leert wat wel en wat niet heeft gewerkt.

Bij de voorbereiding van infrastructurele werken en aanverwante diensten worden de kansen van diverse onderwerpen geïnterviewd door middel van de Omgevingswijzer, het Ambitiweb of met de duurzaamheidsscan. De uitkomst van de toepassing van die instrumenten is leidend voor de verdere inrichting van het inkooptraject. Voor alle infrastructurele inkooptrajecten wordt een inkoopstrategie opgesteld die wordt vastgesteld door een opdrachtgever en een projectleider met advies van de inkoper.

In die uitvragen hanteren we 1 gunningscriterium 'duurzaamheid', dat voor minstens 40% meeweegt. Hierin zijn opgenomen de reductie van CO2 en de beheersmaatregelen voor risico's en innovaties.

Dit zijn uitvloeisels van de principes waaraan de provincie zich via de Green Deal Duurzaam GWW 2.0 heeft verbonden:

- Vertaal duurzaamheidsambities van de organisaties naar opgaven en projecten;
- Neem duurzaamheid zo vroeg mogelijk en integraal mee;
- Focus op thema's met meeste winst;
- Innovatiegericht aanbesteden en gunnen op duurzaamheid;
- Gebruik maken van gezamenlijk instrumentarium.